

НОВЕЛІЗАЦІЯ МЕТОДОЛОГІЇ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ РОЗВІДУВАЛЬНОЇ ФУНКЦІЇ

Албул Сергій Володимирович
Перший проректор ОДУВС
кандидат юридичних наук, доцент
полковник міліції
Член Союзу юристів України

Сучасний етап розвитку науки зосереджує увагу дослідників на необхідності використання міждисциплінарних методів, теорії самоорганізації, альтернативістики з урахуванням методологічних у гносеологічному сенсі понять «невизначеність», «вірогідність», «віртуальність», «випадковість», «нелінійність», «біфуркація» та «флуктуація», які сукупно відображають характеристики несталого, складного і рухливого світу. Аналізуючи методологічні проблеми сучасної української правової науки, науковці зазначають, що новелізація її методології повинна базуватися на основі використання в пізнавальній діяльності досягнень таких наук, як герменевтика, соціопсихолінгвістика, синергетика, що дозволяє глибше пізнати функціональні, адаптаційні, творчі потенціали державно-юридичних інструментів і механізми реалізації таких можливостей [5, с. 2]. Процес фундаменталізації вітчизняної правової науки сьогодні характеризується наявністю значущих тенденцій у зміні об'єкта і, відповідно, предмета загальнотеоретичної юриспруденції. На думку вчених, такими тенденціями, передусім, є антропологізація, глобалізація і деформалізація [5, с. 3].

Деформалізація об'єкта і предмета загальнотеоретичних правових досліджень полягає в тому, що якісні рамки явища, що відображається поняттям права, дещо розмиваються, зливаючись з деякими суміжними соціальними феноменами. Завдяки цьому, закономірно відбувається процес запозичення для потреб подібних досліджень методологічної бази широкого кола менш формалізованих напрямків науки, що дозволяє, на наш погляд,

більш глибоке проникнення у суть явища з метою осмислення і направленого, цільового впливу на його складові.

Глобалізація методології сучасної вітчизняної правової науки виявляється в усвідомленні національної правової системи, як елементу системно-структурного утворення більш високого рівня. Саме завдяки реалізації такого підходу «коли національна правова система осмислюється як елемент (реальний або потенційний) іншої правової системи, наприклад, правової системи Ради Європи або Європейського Союзу, – можна науково обґрунтувати умови, вимоги, напрями, методи і наслідки перетворень, які повинна зазнати перша, щоб досягти відповідних системоутворюючих параметрів і органічно «вписатися» в системно-правове утворення більш «високого» рівня» [5, с. 3].

У свою чергу, суть тенденції антропологізації методології вітчизняної юриспруденції полягає в тому, що саме людина стає центральним об'єктом загальнотеоретичного правознавства, а його природні правові властивості і закономірності їх державно-юридичного забезпечення поступово перетворюються в найважливішу складову предмета цієї науки. За нашим переконанням, вказані тенденції притаманні й процесу новелізації методології оперативно-розшукової діяльності органів внутрішніх справ.

Ефективна протидія злочинам особливо її організованим формам неможлива без розуміння тих процесів, які відбуваються у злочинному середовищі або навпаки створенні необхідних умов для документування фактів протиправної діяльності тощо. У зв'язку з цим органи внутрішніх справ стикаються з необхідністю з'ясування умов формування та існування організованих злочинних формувань, обраних ними механізмів вчинення злочинів, рольової участі у цьому процесі кожного учасника злочинного угруповання, руху тіньових та певних легальних фінансових потоків, які є підґрунтям існування цих угруповань або навпаки предметом їх злочинних інтересів, функціонування інфраструктури організованої злочинності тощо. Організація протидії їх злочинній діяльності вимагає добування, аналітичної

обробки та використання оперативно-розшукової інформації, одержаної у тому числі у із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів, з метою своєчасного запобігання, виявлення і нейтралізації реальних та потенційних загроз національним інтересам України. Це потребує від оперативних підрозділів органів внутрішніх справ активного використання, в рамках чинного законодавства, негласних методів оперативно-розшукової діяльності та специфічних засобів отримання оперативної інформації, документування фактів протиправної діяльності, що у своїй сукупності складають сутність розвідувальної функції оперативно-розшукової діяльності ОВС [1, с. 29]. Ситуація актуалізується ще й тим, що сьогодні, у зв'язку з набранням чинності новим Кримінальним процесуальним кодексом України, в умовах формування нової парадигми оперативно-розшукової діяльності, багато питань потребує нових ґрунтовних наукових досліджень.

На сьогодні в теорії ОРД немає єдності у визнанні розвідувальної функції оперативно-розшукової діяльності органів внутрішніх справ. Відсутнє науково обґрунтоване поняття та визначення напрямів реалізації розвідувальної функції оперативно-розшукової діяльності органів внутрішніх справ. Розвідувальна функція оперативно-розшукової діяльності органів внутрішніх справ не досліджувалася з точки зору феноменологічного, синергетичного та гносеологічного підходів. Не проводилася класифікація видів розвідувальної функції. Потребує вдосконалення правовий тезаурус теорії оперативно-розшукової діяльності стосовно питань реалізації розвідувальної функції оперативно-розшукової діяльності органів внутрішніх справ [2, с. 709].

За нашим переконанням, розвідка, з точки зору праксеологічного підходу, виступає однією з функцій оперативно-розшукової діяльності ОВС. Оперативними підрозділами органів внутрішніх справ розвідувальна функція реалізується шляхом використання системи розвідувальних, пошукових, інформаційно-аналітичних заходів, у т.ч. із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів, спрямованих на своєчасне запобігання,

виявлення і нейтралізацію реальних та потенційних загроз національним інтересам України від злочинності [1, с. 30].

Завданнями, які вирішуються під час реалізації розвідувальної функції оперативно-розшукової діяльності органів внутрішніх справ вбачаються: добування, аналітична обробка та надання уповноваженим органам державної влади інформації про стан та можливий розвиток злочинності у державі для її використання в законодавчій, правоохоронній та виконавчій діяльності держави; сприяння здійсненню державної політики України з протидії організованим злочинності; протидія діяльності організованих злочинних угруповань, проникненню їх членів до органів державної влади та поширення їх впливу на процеси, що відбуваються в державі та суспільстві; запобігання реалізації реальних загроз національним інтересам з боку організованої злочинності, упередження явищ і чинників, що ними викликаються і створюють потенційну загрозу національним інтересам і національній безпеці України; розробка і реалізація заходів із нейтралізації та ліквідації організованих злочинних угруповань, створення необхідних умов для їх викриття іншими оперативно-розшуковими та кримінально-процесуальними засобами; участь у боротьбі з міжнародною організованою злочинністю, в тому числі з тероризмом та іншими формами екстремістської діяльності, незаконним обігом наркотичних засобів, незаконною торгівлею зброєю і технологією її виготовлення, торгівлею людьми, незаконною міграцією [1, с. 30].

Світовий досвід правоохоронної діяльності свідчить про те, що у багатьох зарубіжних країнах вже багато років існує поняття поліцейської (антикримінальної) стратегічної розвідки, яка передбачає отримання, накопичення, систематизацію й аналіз численних та досить різноманітних відомостей про осіб, які підозрюються у причетності до організованої злочинності [4, с. 116; 6, с. 55]. На відміну від стратегічної, основним завданням «тактичної» розвідки є допомога у плануванні конкретних поліцейських операцій та встановлення джерел отримання доказів. Взагалі, американські правоохоронці вважають, що проаналізована інформація – це вже «розвідка» [3,

с. 4]. Визначення «розвідки» по-різному розкривається у науковій та довідковій літературі. Як зазначають фахівці, з точки зору філології основу терміну «розвідка» складає слово «відати», яке означає наявність знань про певний об'єкт [3, с. 7]. Серед багатьох визначень поняття «розвідки» найбільш поширеними є її розуміння, як особливого знання; виду організації; процесу отримання нових знань. Слушним, на наш погляд, є визначення «розвідки», надане Д.Й. Никифорчуком, О.Ю. Бусол та Г.М. Бірюковим, які вказують, що «розвідкою називається діяльність уповноважених на те суб'єктів, що застосовують спеціальні засоби і методи з метою одержання інформації про задуми, плани і заходи супротивника, які потенційно або реально загрожують безпеці об'єктів захисту [3, с. 9].

За нашим переконанням, на сьогодні подальші наукові дослідження питань реалізації розвідувальної функції оперативно-розшукової діяльності органів внутрішніх справ мають бути спрямовані на аналіз історичних етапів становлення розвідки як специфічного виду діяльності держави; розкриття генезису розвідувальної функції оперативно-розшукової діяльності органів внутрішніх справ; визначення стану наукової розробленості проблем реалізації розвідувальної функції оперативно-розшукової діяльності органів внутрішніх справ; обґрунтування методологічних засад розвідувальної функції оперативно-розшукової діяльності органів внутрішніх справ; надання характеристики злочинного середовища та його інфраструктури як об'єктів реалізації розвідувальної функції оперативно-розшукової діяльності органів внутрішніх справ; аналіз стану регламентації розвідувальної функції поліцейських органів у міжнародно-правових актах; конкретизацію напрямів законодавчого забезпечення розвідувальної функції оперативно-розшукової діяльності органів внутрішніх справ в Україні; визначення шляхів вдосконалення нормативного регулювання розвідувальної функції оперативно-розшукової діяльності органів внутрішніх справ в Україні; систематизацію напрямів інформаційно-аналітичного забезпечення реалізації розвідувальної функції оперативно-розшукової діяльності органів внутрішніх справ; доведення особливостей координації та

взаємодії органів внутрішніх справ при реалізації розвідувальної функції оперативно-розшукової діяльності тощо.

Слід зауважити, що соціальна практика не стоїть на місці. Саме тому, сьогодні нагально необхідні науково обґрунтовані підходи до вирішення завдань, які стоять перед правоохоронними органами, та подальші фахові дослідження в галузі оперативно-розшукової діяльності, які б сприяли забезпеченню своєчасного виявлення, припинення та розслідування злочинів. За нашим переконанням, одним з напрямів, що потребують ретельного наукового опрацювання є проблеми новелізації методології оперативно-розшукової діяльності органів внутрішніх справ в контексті реалізації розвідувальної функції.

Література

1. Албул С.В. Злочинне середовище та його інфраструктура як об'єкти реалізації розвідувальної функції оперативно-розшукової діяльності органів внутрішніх справ // Процесуальні, криміналістичні та психологічні аспекти досудового розслідування: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Одеса, 07 листопада 2014). – Одеса: ОДУВС, 2014. – С. 29-30.
2. Албул С.В. Інформаційно-прогностична сутність розвідувальної функції в оперативно-розшуковій діяльності органів внутрішніх справ // *Evropský politický a právní diskurz: Česká republika, Brno.* – 2014. – Svazek 1. – 6. vydání. – P. 699-710.
3. Аналітична робота в оперативно-розшуковій діяльності: навчально-практичний посібник / Д.Й. Никифорчук, О.Ю. Бусол, Г.М. Бірюков. – К.: НАВС, 2012. – 152 с.
4. Бандурка О.М. Оперативно-розшукова компаративістика: монографія / О.М. Бандурка, М.М. Перепелиця, О.В. Манжай, В.В. Шендрік. – Харків: Золота міля, 2013. – 352 с.
5. Рабінович П.М. Методологія вітчизняного праводержавознавства // *Юридичний вісник України.* – № 45 (385). – 2002. – С. 2-3.
6. Савченко А. В. Міжнародний досвід використання агентури правоохоронними органами держав Європи та США : посібн. [Текст] / А. В. Савченко, В. В. Матвійчук, Д. Й. Никифорчук / За аг. ред. Я. Ю. Кондратьєва. – К. : НАВСУ, 2004. – 60 с.